

Kimmo Ahonen

FT, Tampereen teknillinen yliopisto

Donald Trumpin mediaspektaakkeli ja konservatismi(n) ideologia(t)

”Jos mies ei ole 20-vuotiaana sosialisti, hänellä ei ole sydäntä; jos hän ei ole 40-vuotiaana konservatiivi, hänellä ei ole järkeä”. Tämä muistettava sitaatti on laitettu Winston Churchillin sanomaksi. Sitaaatti on elänyt omaa elämäänsä konservatismi(n) aatteellisena kiteytyksenä riippumatta sen todellisesta alkuperästä tai asiayhteydestä.

Sitaaatti tiivistää ajatuksen konservatismista jonkinlaisena vääjäämättömyytenä, väistämättömänä elämänkaareen kuuluvana utopioiden hylkäämisinä ja alistumisenä elämän ikäville tosiasioille. Siinä tiivistyy myös toinen aatteen peruslähtökohdista: konservatismi on ”luonnollinen” ja siten ei-poliittinen katsantokanta, joka ei vaadi erityistä ideologista perustelua. Riittää, että hyväksyy maailman ”sellaisena kuin se on”.

Konservatismia on tunnetusti vaikea määritellä mitenkään yksiselitteisesti. *Konservatiivi*-sanaa käytetään vasemmistolaisessa diskurssissa väljänä yleisterminä kuvaamaan oikeistolaista ajattelua, politiikkaa ja maailmankuvaa. Sana toimii myös varsin usein olkinukkena, johon on projisoitu ideologisesti vastenmieliset asiat. Aatehistoriallisesti katsoen käsitteen alle mahtuu kuitenkin laaja joukko ajattelijojita kulttuuripessimisti Oswald Spengleristä uusliberalismin oppi-isä Friedrich Hayekiin.

Politiikassa määrittely menee vielä vaikeammaksi: traditioita säilyttävä perinteinen ”koti, uskonto ja isänmaa” -konservatismi ja markkinatalouden luovaa (ja traditioita horjuttavaa) tuhoa ihannoiva *libertarismi* ovat kaukana toisistaan – ja osittain vastakkaisia aatevirtauksia. *The Conservative Mind* (1953) teoksellaan yhdysvaltalaisen konservatismi(n) suuntaviivoja määritellyt Russell Kirk katsoi, ettei libertarismi kuulunut traditionaaliseen konservatismiin. *Libertariaaninen konservatiivi* oli Kirkin mukaan yhtä mahdoton käsite kuin *juutalainen natsi*.

Railon ylittämistä syntyi 1950-luvulla William F. Buckley Jr:n johdolla *National Review* -lehti, joka pyrki fuusioimaan libertarianismin ja traditionalismin ja luomaan uuden konservatiivisen liikkeen. Oikeastaan konservatismi(n) ideologioista pitäisi puhua monikkomuodossa. Konservatismi(n) koostuivat alusta asti toisilleen vastakkaisista elementeistä, joita yhdistivät yhteiset viholliset: kommunismi ja sosiaaliliberalismi. Vuoden 2016 presidentinvaaleja seurattaessa ei voi välttyä ajatukselta, että sosiaaliliberalismin kammo on nykyään ainoa republikaaneja koossa pitävä voima.

Älymystökammo ja Reagan

Frank Capran elokuvan *Mr. Smith lähtee Washingtoniin* (*Mr. Smith Goes to Washington*, USA 1939) päähenkilö (James Stewart) on prototyyppi Yhdysvaltojen pikkukaupunkien kasvatista, jonka turmeltumaton rehellisyys toimii jyrkkänä vastakohtana pääkaupungin kyyniselle valtapelille. Mielikuvaa luotettavasta, kansalaisten arkea

lähellä olevasta politiikosta viljeltiin jo 1800-luvun vaalikampanjoissa. Andrew Jacksonin nousua presidentiksi vuonna 1828 edesauttoi hänen imagonsa poliittisen eliitin ulkopuolisena sotasankarina. Myös Abraham Lincoln esitteli vuoden 1860 kampanjassaan itsensä yksihuoneisessa hirsimökissä syntyneenä kansanmiehenä.

Television tulo personifioi vaalit yhä enemmän henkilövaaliksi, jossa ehdokkaan oli puhuteltava koko äänestäjäkuntaa. Presidentinvaaleissa ehdokkaat, sekä republikaanit että demokraatit, tekevät kaikkensa näyttääkseen tavallisilta keskivertoamerikkalaisilta eivätkä epäilyttäviltä älyköiltä.

Ei ole ihme, että Capran elokuvasta esitettiin otteita republikaanien konventissa vuonna 1980, kun Ronald Reagan valittiin puolueen presidenttiehdokkaaksi. Reagan, kuten hänen vastustajansa Jimmy Carter neljä vuotta aiemmin, esiintyi politiikan ”ulkopuolisena” kansanmiehenä. Vuoden 1980 vaalit olivat monella tapaa käännteentekevä hetki Yhdysvaltain politiikassa. Kampanjan aikana sattuneet kömmähdykset – Reagan muun muassa totesi, että puut ovat suurin ilmansaastuttaja – eivät estäneet Reaganin menestystä. Televisioväittelyissä istuva presidentti Carter jaaritteli pitkään asiakysymyksistä, kun taas Reagan pitäytyi nasevissa sloganeissa ja presidentillisen mediaimagon rakentamisessa. Virkaanastujaispuheessaan Reagan lupasi yhdysvaltalaisille ”sankarillisia unelmia”, joita Hollywood-elokuvat tarjosivat kukkuramitoin 1980-luvulla.

Konservatismiin aatehistoriaa tutkinut Vesa Vares (2002) on todennut, että yhdysvaltalainen konservatismi edustaa eurooppalaiselle älymystölle suurinta mahdollista toiseutta. Markku Ruotsila päätyy samansuuntaiseen johtopäätökseen Yhdysvaltain kristillistä oikeistoa – lähtökohtaisen myötämielisesti – käsittelevässä tutkimuksessaan (2008). Vares ja Ruotsila saattavat olla oikeassa, mutta tunne on molemminpuolinen: USA:n kristillinen oikeisto kammoaa eurooppalaista älymystöä. Epäluulo älymystöä kohtaan ei kuitenkaan rajoitu vain kristilliseen oikeistoon, vaan se on ankkuroitu yhdysvaltalaisen kulttuurin syvärakenteisiin. Richard Hofstadter korosti teoksessaan *Anti-Intellectualism in American Life* (1963), että älymystökammo palautuu jo 1800-luvulle ja puritaanien epäilevään suhteeseen aristokratiaa kohtaan.

Kuuleeko Washington D.C.?

Monet republikaanit ja myös demokraatit ovat nousseet Yhdysvalloissa kongressiedustajiksi vastustamalla ”Washingtonin eliittiä”. Tässä ei sinänsä ole mitään uutta. Senaattori Joe McCarthyn villien syytösten kohteena oli 1950-luvun alkuvuosina erityisesti itärannikon liberaali ja yliopistossa koulutettu ”eliitti”, joka McCarthyn mukaan toimi kommunistien ”myötäjuoksijana”. Richard Nixon puolestaan inhosi ”limusiini-liberaaleja” ja totesi myös, että kunnioittaa enemmän kovan linjan venäläiskommunistia kuin ”nyyhkivää” amerikkalaisliberaalia. Republikaanit ovatkin onnistuneet demokraatteja olennaisesti paremmin luomaan puolueestaan media-mielikuvan valkoisen työväenluokan puolueena.

Intellektuelliksi leimautuminen on ollut kuoleman suudelma Yhdysvaltain politiikassa. Vuoden 2004 vaaleissa demokraattien John Kerry yritti peitellä sitä, että hän osaa ranskan kieltä ja soittaa klassista musiikkia kitaralla. George W. Bushin kampanjastrategi Karl Rove iski kuitenkin tähän tosiasiaan ja onnistui vahvistamaan mielikuvaa Kerrystä itärannikon elitistisenä liberaalina. Sääntöön on yksi merkittävä poikkeus: Barack Obama, joka nousi presidentiksi siitäkin huolimatta, että hänet miellettiin kosmopoliitiksi älyköksi.

Nykyisessä meditoituneessa poliittisessa kulttuurissa Obamaa ja Washingtonin eliittiä on haukuttu kovin sanakääntein – johtuen osaltaan myös teekutsuliikkeen noususta. Niinpä Ted Cruzin televisiomainoksessa todetaan, että todellinen rajalinja

ei kulje puolueiden välillä vaan Washingtonin ja muun maan välillä. Donald Trump puolestaan aloittaa oman vaalimainoksensa toteamalla olevansa ylpeä siitä, ettei hän ole poliitikko. Mika Huckabee meni mainoksessaan vielä pitemmälle polttaessaan rahakasan ja ilmoittaessaan, että hänen arvonsa eivät ole kaupan lobbareille – mikä oli varsin yllättävä veto republikaaniehdokkaalta.

Mediahistoriallisesti katsoen ehkä kiinnostavin televisiomainos oli Marco Rubion ”Morning in America”, joka viittasi intertekstuaalisesti Ronald Reaganin vuoden 1984 samannimiseen vaalimainokseen. Alkukuva ja kertojajäänen aksentti on mainoksissa lähes identtinen. Siihen yhtäläisyydet sitten jäävätkin. Reaganin uudelleenvalintaan tähännyt mainos oli täynnä patriootista tulevaisuudenuskoa: Yhdysvaltain aamu aukeni (Reaganin johdolla) toivorikkaana. Rubion mainoksessa sen sijaan nykytilanne näyttää synkältä: toivon sijaan etualalla on pelkojen lietsonta.

Vuoden 2016 presidentinvaalien republikaanien esivaalitaistelu muuttui nopeasti tositelevisiion friikkisirkukseksi, kun Donald Trumpin gallup-suosio pakotti myös muut ehdokkaat todistelemaan olevansa todellisia, kompromissihaluttomia konservatiiveja – siis kalastelemaan kristillisen oikeiston ja teekutsuliikkeen apajilla. Arkkikonservatiivi Jeb Bush edusti tässä joukossa yhtäkkiä ”maltillista” ehdokasta. Trump onnistui upottamaan Bushin kampanjan pilkkaamalla hänen puhdittomuuttaan. Asiakysymykset sivuuttava persoonakeskeisyys ja iskulauseiksi tiivistynyt viihteellisyys ovatkin saavuttaneet uudet mittasuhteet näissä presidentinvaaleissa.

Miljardööri Trump on ollut Yhdysvalloissa julkisuuden hahmo yhtä pitkään kuin Matti Nykänen Suomessa. Hänen lähtöään politiikkaan on spekuloitu jo vuosikymmeniä: olihan Trumpin nimi esillä jo vuoden 1988 vaaleissa, kun George H. W. Bush pohti varapresidenttiehdokastaan. Trumpia väheksyneitä asiantuntijoita – olivat he sitten akateemisia politiikan tutkijoita tai mediakommentaattoreita – on vedetty kölin alta näissä vaaleissa. Trumpin esivaalimenestys ei kuitenkaan ollut yllätys vain konservatiivien parhaalle liberaalille medialle vaan yhtä lailla *Fox Newsille* ja konservatiivien omille *think thankeille*. *National Review*'n sivuilla Trumpia lyötiin kuin vierasta sikaa, hieman samaan tapaan kuin mitä Barack Obamaa on haukuttu viimeiset seitsemän vuotta. Lehden vaikutusvaltainen kolumnisti Jonah Goldberg moukaro i Trumpia lähes viikoittain. Goldberg korosti, että Trump ei ole oikea konservatiivi vaan häikäilemättömän itseks populistin, jonka siirtolaisvastaisuus ja talouspolitiikka ovat lähempänä ranskalaista Marine Le Penin kansallista rintamaa kuin reaganilaista konservatismia. Trumpin suosio onkin ollut kauhistus republikaanisen puolueen johdolle ja konservatiivi-ideologeille.

Trumpin mediaspektaakkeli

Trump on lähtökohtaisesti elokuvallinen hahmo – jonkinlainen tositelevisioajan päivitys Gordon Gekkon hahmosta elokuvassa *Wall Street – rahan ja vallan katu*, (*Wall Street*, USA 1987). Mikä selittää Trumpin epätodennäköisen vaalisaagan? Ensinnäkin hänen saamansa kannatus kertoo karnevalismista, joka toimii protestina politiikan ”tylsyydelle”. Esimerkkejä löytyy yhtä lailla Euroopasta. Veltto Virtanen sai lähes 100 000 ääntä Suomen vuoden 1994 presidentinvaaleissa. Koomikko Giuseppe ”Bebbe” Grillo taas oli Italian politiikan naureskeltu väriläiskä, kunnes hänen perustamansa EU-kriittinen Viiden tähden liike on viime vuosina noussut maan valtapuolueiden joukkoon.

Toiseksi Trump pelaa eri säännöillä kuin muut. Urheilutermein ilmaistuna hän on ikään kuin vapaapainija nyrkkeilykehässä. Trumpin suusta kuullaan yksinkertaisia poliittisesti epäkorrekteja heittoja, jotka varastavat muilta ehdokkailta mediatilaa ja pakottavat heidät reagoimaan niihin. Holtittomalta näyttävä käytös kätkee taakseen

Miljardööri Donald Trumpin gallup-vaalisuosio muutti republikaanien esivaalitalutun tositelevisiön friikkisirkukseksi. Kuva: Gage Skidmore, CC BY-SA 3.0, Wikimedia Commons, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=39399660>.

mediastrategian, jossa negatiivinen julkisuus käännetään positiiviseksi. Trump on pysynyt möläytyksillään otsikoissa ilman suuria panostuksia televisiomainontaan. Siksi Trumpille hirnunut media edesauttoi tahattomasti hänen suosionsa kehittymistä. Menestys laittoi myös uusiksi poliittisen kampanjoinnin kirjoittamattomat pelisäännöt. Trump onnistui kasvattamaan kannatustaan syksyllä 2015 ja keväällä 2016, vaikka hän sanoi ja teki asioita, jotka olisivat normaalisti johtaneet kampanjan tuhoon. Hän pilkkasi härskisti muita ehdokkaita, tv-kommentaattoreita ja yleensäkin kaikkia, jotka olivat hänen kanssaan eri mieltä. Trump tarjoaa parhaan *show'n*, jonka totuusarvolla ei ole edes merkitystä. Hän on taivaan lahja klikkausjournalismille.

Kolmanneksi Trumpin poliittinen linja (sikäli kun sellaista on), vetoaa niihin äänestäjiin, jotka ovat kyllästyneet republikaanien ja demokraattien riiteltyyn ja lähes halvaantuneeseen kongressin pattitilanteeseen. Trump eroaa muista republikaaneista avoimen rasisisella muslimi- ja siirtolaiskammolla, suuryritysten kritiikillä ja ulkopoliittisella uholla, joka saa jopa Marco Rubion kaltaisen oikeistosiiiven kongressiedustajan näyttämään keskittien kulkijalta.

Trump on todennut, että haluaa pommittaa ISISin kivikaudelle, koska haluaa saada Irakin öljyn amerikkalaiseen omistukseen. Mieleeni ei tule toista presidenttiehdokasta, joka olisi tällä tavoin myöntänyt, että Lähi-idän sotaretkien taustalla on öljy eivätkä demokratisoimispyrkimykset. Onkin absurdia, että Trumpista ja veteraanipoliitikko Bernie Sandersista puhutaan yhdysvaltalaismediassa toisiaan muistuttavina "ääripäinä". Tällaisen rinnastuksen teki jopa *Timen* liberaalina pidetty kolumnisti Joe Klein (21.1.2016), joka kauhisteli Sandersin edustavan sosialismia. Siksi ei ole yllättävää, että Sandersin kampanja ohitettiin ennen esivaaleja vähin äänin yhdysvaltalaisilla televisiokanavilla. *MediaMatters*-sivuston tekemän selvityk-

sen (11.12.2015) mukaan *ABC World News* oli vuoden 2015 aikana omistanut Trumpille 81 minuuttia ja Sandersille yhden minuutin.

Trumpin improvisoitu puhe ”meksikolaisista raiskaajista” avasi kampanjan kesäkuussa 2015. Sen jälkeen mediahuomio on ollut taattu. Konservatiivinen kolumnisti Ann Coulter, joka on rakentanut uransa liberaalien inhoamaksi provokaattoriksi, innostui puheesta ja siirtyi Trumpin fanijoukkoon. Coulterin reaktio on sikäli looginen, että hän on kolumneissaan jo 20 vuoden ajan viljellyt samantyyppisiä ilmaisuja sättiessään poliittista korrektiutta. Coulter ja ”radiopersoona” Rush Limbaugh ovat tehneet liberaalien jyrkkäsanaisestä herjaamisesta valtavirtaa ja siten luoneet pohjaa republikaanisen puolueen oikeistovirtauksille, joita puoluejohto ei pysty enää kontrolloimaan.

Neokonservatiiveja edustava historioitsija Robert Kagan kutsuikin *The Washington Postin* kolumnissaan (25.2.2016) Donald Trumpia ”Frankensteinin hirviöksi”, jonka republikaaninen puolue on itse luonut. Kaganin mukaan puolue on Barack Obaman valtakaudella keskittynyt vain kompromissihaluttomaan jarrutustaktiikkaan samalla, kun teekutsuliikkeen innoittaman oikeistosiiven retoriikka on muuttunut yhä kovasanaisemmaksi. Pöytä oli katettu Trumpin kaltaiselle populistille.

Esivaaleissa nähty speaktaakkeli on osoitus siitä, kuinka Yhdysvaltain presidentinvaaleista on tullut todellisuudesta irtautunut ja itseään ruokkiva *mediashow*. Se osoittaa myös todeksi Paavo Haavikon sanat: ”Parodia on mahdotonta – ne tekevät sen itse.”

Tutkimuskirjallisuus

Media Matters for America Report (11.12.2015) ”ABC World News Tonight Has Devoted 81 Minutes To Trump, One Minute To Sanders”, <<http://mediamatters.org/blog/2015/12/11/abc-world-news-tonight-has-devoted-less-than-on/207428>> (linkki tarkistettu 14.3.2016).

Ahonen, Kimmo (2003) ”Yhdysvaltain presidentinvaalit mediasirkuksena”. Teoksessa T. Syrjämaa (toim.) *Vallan Juhlat. Juhlivan vallan kulttuuri antiikista nykypäivään*. Turku: Kirja-Aurora, 195–214.

Bjerre-Poulsen, Niels (2013) ”Standing Athwart History, Yelling Stop: The Emergence of American Movement Conservatism, 1945-1965”. *American Studies in Scandinavia* vol. 45:1–2 (2013), 15–33.

Coulter, Ann (20.1.2016) ”Liberal and Conservative Media Unite Against Trump”. *Ann Coulter Homepage*, <<http://www.anncoulter.com/columns/2016-01-20.html>> (linkki tarkistettu 14.3.2016).

Golberg, Jonah (12.12.2015) ”G-File: Trump’s Cult of Personality Is Corrupting Conservatism”. *National Review*, <<http://www.nationalreview.com/article/428408/donald-trump-populism-corruption-conservatism?target=author&tid=897>> (linkki tarkistettu 14.3.2016).

Hofstadter, Richard (1963) *Anti-intellectualism in American life*. New York: Vintage Books.

Kagan, Robert (25.2.2016) ”Trump is the GOP’s Frankenstein monster. Now he’s strong enough to destroy the party.” *The Washington Post*.

Keyes, Ralph (2006) *The Quote Verifier: Who Said What, Where, and When*. New York: St. Martin’s Griffin.

Kirk, Russell ([1953] 1963, 6. painos) *The Conservative Mind from Burke to Santayana*. Chicago: Regnery.

Klein, Joe (21. 1.2016) ”The Democrats Stumble Toward 50 Shades of Socialism”. *Time Magazine*.

Ruotsila Markku (2008) *Yhdysvaltain kristillinen oikeisto*. Helsinki: Gaudeamus, Helsinki University Press.

Vares Vesa (2002) ”Voittiko nationalismi taas kerran?” *Kanava* 8/2002, 500–504.